

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Організація аграрного бізнесу» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Магістр» спеціальності 073 «Менеджмент».

Предметом дисципліни є вивчення економічних та управлінських аспектів організації аграрного бізнесу в умовах розвитку сучасної економіки.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна обов'язкова професійної підготовки, тісно пов'язана з дисциплінами «Економічна теорія», а також є базою для вивчення дисциплін «Економіка підприємства», «Менеджмент», «Організація та планування діяльності підприємства».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою викладання навчальної дисципліни** є забезпечення достатнього рівня теоретичних знань і практичних навичок у здобувачів вищої освіти економічної спеціальності, необхідних для формування у майбутніх фахівців знань організаційних процесів щодо управління аграрним бізнесом та пріоритетних напрямків їх розвитку; вмінь, спрямованих на оволодіння методами наукового дослідження і обґрунтованого підходу до вирішення складних питань створення і ведення господарства в умовах ринку, на засадах приватної власності на землю і майно, вести господарську діяльність, з метою підвищення ефективності та прибутковості створеного бізнесу.

1.2. **Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Організація аграрного бізнесу»** є: вивчення теорії і практики організації аграрного бізнесу; набуття навичок аналізу процесів, що відбуваються у роботі аграрних підприємств. ознайомлення студентів з теоретичними засадами організації аграрного бізнесу; методичними підходами раціоналізації та проектування підприємницьких структур на селі; оволодіння практичними навичками обґрунтовувати проектні рішення щодо підвищення ефективності роботи підприємств; застосування дослідницьких і організаторських здібностей у процесі розроблення організаційних проектів написання бізнес-планів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти має бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання:

- організаційно-економічні основи створення і функціонування сільськогосподарських підприємств з різною формою власності;
- основи підприємницької діяльності, спрямованої на створення конкурентоспроможних видів тваринницької продукції та надання послуг відповідно до умов ринку;
- організацію фінансів і кредитування підприємств;
- систему оподаткування підприємств;
- нормативно-правову базу підприємництва;
- принципи організації і створення бізнесу на базі приватної і державної форм власності;
- організаційно-правові основи створення спільних підприємств, зокрема в тваринництві та їх діяльності.

вміння:

- прогнозувати ринкове середовище і визначати напрям підприємницької діяльності, форми створення найбільш раціональної організації бізнесу;
- складати бізнес-план;
- створити агробізнес за різних форм власності і господарювання;
- укладати договори на оренду майна, землі, надання послуг;

- організувати виконання договірних зобов'язань щодо виробництва та реалізації різних видів продукції і надання послуг;
- створити спільне підприємство з виробництва тваринницької продукції;
- планувати надходження коштів та їх витрати;
- складати зведений балансовий звіт;
- складати заяву на одержання кредиту, договір застави, поручительство;
- складати очікувану декларацію про прибутки підприємства;
- визначити економічну ефективність бізнесу спеціалізованою на виробництві різних видів продукції тваринництва.

професійні якості:

- підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних забезпечити конкурентоспроможність як окремого підприємства так і галузі,

світоглядні якості:

- уміння максимально використати в своїх інтересах ринкову ситуацію, що склалася або може скластись на визначений проміжок часу, для збільшення виробництва, надання послуг, товарообігу та одержання максимального прибутку;
- оцінити можливості підприємства щодо поліпшення або утримання своїх позицій,

громадянські якості:

- вміння захистити інтереси свого підприємства,

морально-етичні цінності:

- намагатися покращити життя споживачів підприємства;
- узгодження виробничих, комерційних, споживацьких і суспільних інтересів, врахування обов'язковості забезпечення «соціального блага» та здійснення «соціальної анімації», утворення в соціумі атмосфери ділового партнерства та співробітництва.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години / 3 кредити ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Основи підприємницької діяльності сільськогосподарських підприємств у ринкових умовах господарювання

Сутність підприємництва. Підприємництво в аграрній сфері. Закон України «Про підприємництво». Роль підприємництва у зміцненні економіки господарства. Основні напрями і сфери підприємницької діяльності в економіці. Підприємницька діяльність у соціальній сфері.

Правова, економічна і соціальна основи підприємництва. Пакет Законів України: «Про власність», «Про приватизацію», «Про підприємство в Україні», «Про підприємництво» та інші законодавчі акти і постанови уряду, що регламентують підприємницьку діяльність. Межі підприємництва і певні зобов'язання підприємців. Умови розвитку та функції підприємництва. Середовище, функції та модель підприємництва. Умови та середовище, в яких воно може існувати. Природно-кліматичні умови та соціально-культурний рівень суспільства, в яких здійснюється підприємницька діяльність.

Вплив політичної та правової ситуації на формування у підприємців та інвесторів їх світогляду щодо сфери діяльності. Економічні обставини, їх визначальна роль у ході вирішення питань організації та вибору напрямку підприємницької діяльності. Рівень доходів споживачів та їх потреби.

Умови розвитку підприємництва. Закони України щодо переходу економіки країни на ринкову форму господарювання, механізм їх практичної реалізації.

Податкова політика держави щодо розвитку підприємництва. Номенклатура та ставки податків і обов'язкових платежів.

Методи регулювання ринкових процесів з боку держави (фіскальні, монетарні, дотування, квотування, митна політика, адміністративне втручання тощо), їх вплив на розвиток підприємництва.

Інші чинники (стабільність державної економічної і соціальної політики, громадська думка, процедури реєстрації підприємств) та фактори, які сприяють розвитку підприємництва (кваліфікація підприємця, вибір напряму діяльності, готовність до ризику, наявність особистих контактів, культура та ділова етика бізнесу тощо). Причини невдач підприємця в бізнесі.

Ринкова інфраструктура. Установи та організації, за допомогою яких вирішуються питання забезпечення підприємницької діяльності (комерційні банки, державні установи, оптові і роздрібні бази, навчальні заклади, консультаційні фірми, постачальники засобів виробництва, заклади зв'язку і передачі інформації, сервісні служби тощо). Розвиток та удосконалення ринкової інфраструктури.

Головні функції та модель бізнесу, їх вплив на визначення змісту виробничо-господарської діяльності.

Тема 2. Організаційні форми підприємництва в аграрній сфері

Суспільний і приватний сектори економіки. Особливості в організації підприємницької діяльності різних формувань.

Індивідуальне підприємництво (в т. ч. фермерське господарство), організаційно-правові особливості створення і діяльності. Кооперація з підприємницької діяльності. Сутність, види та напрями кооперації. Акціонерні товариства, принципи створення, статут, статутний фонд, визначення кількості акцій, організаційна структура. Акціонерні товариства закритого і відкритого типу. Товариства з обмеженою відповідальністю, їх особливості. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, мета створення та особливості функціонування. Корпорації, їх створення та розвиток в умовах переходу до ринку. Напрями корпоративного підприємництва в поєднанні сільськогосподарських виробників з переробними підприємствами та підприємствами із зберігання продукції. Внутрішньогосподарські організаційні форми корпоративних сільськогосподарських підприємств.

Концерни як найскладніша форма підприємництва, об'єднання сільськогосподарських підприємств з іншими формуваннями. Особливість фінансово-кредитного забезпечення концернів. Асоціації, особливості їх створення. Добровільне об'єднання самостійних товаровиробників з повною фінансовою самостійністю та регулювання (узгодження) правлінням лише окремих видів діяльності.

Агрофірма - єдиний функціональний комплекс підприємств на рівні внутрішньогосподарських формувань під єдиним керівництвом, які діють на принципах повного госпрозрахунку за єдиним планом агрофірми.

Картель як форма об'єднання підприємств із збереженням їх комерційної і виробничої самостійності для регулювання виробництва, збуту продукції, джерела надходження сировини та ін. Синдикат, холдинг-компанія, умови їх створення та розвитку в умовах ринку. Інші форми підприємницької діяльності (трасти, комерційне консультативне підприємництво, бізнес у сфері соціально-побутової інфраструктури), умови їх створення та функціонування.

Тема 3. Підприємництво на базі державної і приватної власності

Реформування державних та колективних форм господарювання, переробних і обслуговуючих підприємств, одержавленої кооперативної власності) та організація на її базі підприємницької виробничо-господарської діяльності. Закон України "Про власність, форми власності в Україні, їх розвиток та різновидність. Права та обов'язки підприємця (вільний вибір видів діяльності, самостійне формування програми діяльності, вільне наймання робітників, розпорядження прибутком та ін.). Досвід підприємств з поєднанням різних видів діяльності.

Правові та організаційні аспекти господарювання на основі оренди майна та землі. Тенденції розвитку підприємницької діяльності на базі державної та акціонерної власності в країнах з розвинутою ринковою економікою.

Контроль держави за діяльністю корпоративних об'єднань. Антимонопольні заходи. Державна програма України з демонополізації економіки та розвитку конкуренції. Антимонопольний комітет України, його організаційна і територіальна структура, завдання та правові функції.

Тема 4. Організація малого аграрного бізнесу

Поняття і види бізнесу. Малий бізнес як нова форма господарювання. Принципи та основні вимоги щодо створення та функціонування малого бізнесу.

Види діяльності в малому бізнесі.

Організаційні форми підприємств малого аграрного бізнесу: приватні сімейні підприємства, селянські (фермерські) господарства, кооперативні сільськогосподарські підприємства тощо.

Порядок відкриття власної справи в агробізнесі. Екологічні аспекти в агробізнесі.

Тема 5. Організація спільних підприємств та їх діяльність

Поняття спільне підприємство. Організаційно-правові основи створення спільних підприємств (СП) та їх діяльності. Основна мета створення СП. Правова основа для створення СП. Форми спільних підприємств, певні вимоги для їх засновників, в т.ч. до суб'єктів із зарубіжних країн.

Послідовність дій та етапи створення СП. Засновницькі документи і порядок реєстрації спільних підприємств. Документи для створення СП, документи, що забезпечують і регламентують діяльність СП (протокол про наміри; договір на поставлення засобів виробництва; рекомендаційні документи з відрядження та приймання фахівців сторін; інструкції з оцінювання землі, будівель та інших засобів; договори на оренду землі та інших засобів; про порядок кредитування та розрахунків; формування статутного фонду та розподілу доходів і прибутків; реалізація продукції СП; порядок формування статутного фонду; реєстрація в Мінфіні та Міністерстві зовнішньоекономічних зв'язків). Документи, що забезпечують і регламентують діяльність СП (засновницький договір про створення СП; положення про дирекцію, спостережну раду та ревізійну комісію). Необхідні документи для реєстрації СП.

Основні напрями діяльності та приклад окремих СП, які досягли кращих показників у тваринництві.

Тема 6. Прогнозування ринкового середовища та вибір підприємницької діяльності

Маркетинг та його значення у виборі виду діяльності. Методика проведення маркетингових досліджень. Аналіз ринкового середовища, контингенту конкурентів,

асортименту товарів і контингенту споживачів з врахуванням їх потенційної купівельної спроможності. Прогнозування ситуації на ринку та її можливі зміни, їх урахування під час планування. Урахування природно-економічних, законодавчих, у тім числі податкових та інших факторів у плануванні підприємницької діяльності. Визначення ніші на ринку товарів та послуг підприємства, їх асортименту.

Шляхи просування на ринок з урахуванням можливості конкурентів. Переваги перед конкурентами щодо виробленої та реалізованої продукції: якість, асортимент, стабільність поставлення, ступінь переробки, сортування та пакування тощо.

Дослідження та аналіз ресурсного забезпечення виробництва і реалізації продукції та послуг. Розробка заходів щодо страхування від непередбачених ситуацій, що негативно впливають на виконання виробничої програми та економічні результати господарської діяльності.

Вибір виду діяльності, асортименту товарів, що виробляються, та послуг, що надаються, їх економічне обґрунтування. Канали реалізації тваринницької продукції. Ефективність прямих зв'язків під час реалізації тваринницької продукції. Ціни, ціноутворення та ціновий моніторинг.

Тема 7. Бізнес-планування у підприємстві

Суть та теоретичні аспекти бізнес-планування. Мета та функції бізнес-планування. Аналіз - основна передумова планування в підприємстві. Оцінювання і прогноз ринку реалізації продукції та ресурсного забезпечення. Оцінювання конкурентів та ніші ринку. Джерела інформації для планування.

Мета діяльності підприємства, фактори, що забезпечують успіхи в бізнесі. Переваги у виробництві та наданні послуг перед конкурентами. Можливі ризики та напрямки їх страхування. Структура бізнес-планування, порядок його складання і вимоги до його написання та оформлення.

Тема 8. Фінансова діяльність підприємств та кредитна і податкова системи в сфері аграрного бізнесу

Роль фінансів у зміцненні економіки і підприємницької діяльності підприємств. Джерела надходження коштів. Товарна продукція - основне джерело грошових надходжень. Функції фінансів - відтворювальна, розподільна та контрольна. Роль фінансового забезпечення господарської діяльності в умовах ринкових відносин. Фінансовий план сільськогосподарського підприємства. Планування надходжень коштів та їх витрат.

Кредитування сільськогосподарських підприємств. Фінансові зобов'язання перед державою. Оподаткування в аграрному секторі. Способи оподаткування господарюючих суб'єктів в агробізнесі. Види податків та обов'язкових платежів. Методика визначення суми податків. Порядок сплати податків. Ризики в агробізнесі та їх страхування. Види ризиків та страхування. Процедура та правові аспекти страхування.

Тема 9. Економічна ефективність діяльності підприємницьких структур з виробництва продукції тваринництва.

Економічне оцінювання малого та середнього бізнесу. Показники оцінювання економічної ефективності підприємницької діяльності в різних організаційно-правових формуваннях з виробництва продукції тваринництва.

Порядок і методика визначення економічної ефективності діяльності підприємницьких структур та оцінювання їх організаційно-технологічних, маркетингових, фінансово-кредитних рішень.

Висновки та пропозиції щодо ефективності підприємницької діяльності різних організаційних структур з виробництва тваринницької продукції.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Підприємницька діяльність та агробізнес: [підручник] / [М.М. Ільчук, Т.Д. Іщенко, П.О. Лайко та ін.]; за ред. М.М. Ільчука, Т.Д. Іщенко. – К.: Вища школа, 2006. – 543 с.
2. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу: [навч. посібник] / [М.М. Ільчук, Т.Д. Іщенко, В.К. Збарський та ін.]; за ред. М.М. Ільчука. – К.: Вища школа, 2002. – 398 с.
3. Варналій З.С. Основи підприємництва: [навч. посібник] / З.С. Варналій. – [3 вид., випр. і доп.]. – К.: Знання-Прес, 2006. – 352 с.
4. Виноградська А.М. Основи підприємництва: [навч. посібник для студ. екон. спец. вищих навч. закл.] / А. М. Виноградська. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – К.: Кондор, 2008. – 544 с.
5. Губені Ю.Е. Основи підприємництва та агробізнесу: [навч. посібник] / Ю.Е. Губені. – Львів: Українські технології, 2002. – 256 с.
6. Організація підприємницької діяльності та бізнесу: [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.] / В.К. Збарський, В.П. Горьовий, С.Г. Пастушенко, О.В. Сапелкіна. – К.: Академія праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України, 2008. – 656 с.
7. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В.В. Зіновчук. – [2-ге вид. доп. і переробл.]. – К.: Логос, 2001. – 380 с.

Допоміжна

1. Господарський кодекс України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18. – ст. 144.
2. Земельний кодекс України: Закон України (25.10.2001) // Сільський час. – 2001. – 16 листопада.
3. Про фіксований сільськогосподарський податок: Закон України // Урядовий кур'єр. – 1999. – 6 січня.
4. Про господарські товариства: Закон України // Голос України. – 1992. – 11 жовтня.
5. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України // Урядовий кур'єр. – 1997. – 14 серпня.
6. Про оренду землі: Закон України // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 1998. - №8-9.
7. Про захист економічної конкуренції: Закон України // Урядовий кур'єр. – 2001. – 21 березня.
8. Про державну підтримку малого підприємництва: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – №51-52. – ст. 447.
9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №29. – ст. 377.
10. Про фінансовий лізинг: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №16. – ст. 68.
11. Про патентування деяких видів підприємницької діяльності: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №20. – ст. 82.
12. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №31-32. – ст.263.

13. Про товарну біржу: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №10. – ст. 139.
14. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – №31. – ст. 268.
15. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – №36. – ст. 299.
16. Про кредитні спілки: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №15. – ст. 101.
17. Закон України „Про фермерське господарство” від 19.06.2003. – Економіка АПК. – 2003. – №9.
18. Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності” // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – №6. – ст. 21.

Інформаційні ресурси

1. Сайти періодичних видань: «Економіка АПК», «Економіка України», «Пропозиція»